

Zpráva o šetření ve věci výkonu sociálně-právní ochrany a ústavní výchovy Davida A., dříve Davida B. (nar. xxxx)

V prosinci 2018 se na veřejnou ochránkyni práv obrátili s podněty pan C. B., a zároveň nezletilý David B. ve věci jeho odebrání z péče otce (pana C. B.) a jeho umístění do Diagnostického ústavu Hradec Králové (dále také „diagnostický ústav“ či „zařízení“) na základě předběžného opatření ze dne 4. 10. 2018.

David požádal ochránkyni o pomoc. Uváděl, že chce být s otcem, v jehož péči byl od svých šesti let a který je jeho nejbližší osobou. Stejně se vyjadřoval i osobně (v telefonických hovorech a při osobním setkání s pověřenými zaměstnankyněmi Kanceláře veřejného ochránce práv). Velmi těžce nadto nese, že se s otcem nemůže vůbec stýkat.

Vyřízení podnětu jsem se na základě pověření veřejné ochránkyně práv Anny Šabatové ujal já. Zákon o veřejném ochránci práv¹ ukládá ochránci povinnost působit k ochraně osob před jednáním úřadů a dalších institucí uvedených v tomto zákoně, pokud je v rozporu s právem, neodpovídá principům demokratického právního státu a dobré správy, jakož i před jejich nečinností, a tím přispívat k ochraně práv a svobod. Stejně tak je oprávněn svá šetření provádět v zařízeních, v nichž se vykonává ochranná nebo ústavní výchova².

Úřad městské části Brno-střed (dále též jen jako „OSPOD“) při výkonu sociálně-právní ochrany dětí je úřadem, jehož činnost a postupy může ochránce prošetřovat. Dětský diagnostický ústav Hradec Králové je školským zařízením pro výkon ústavní a ochranné výchovy, proto je oprávněn prošetřovat i jeho činnost.

A. Shrnutí závěrů

A.1 Postup OSPOD

Na základě uvedeného podnětu bylo **zahájeno šetření** postupu **Úřadu městské části Brno-střed** při výkonu sociálně-právní ochrany nezl. Davida se zaměřením na posouzení důvodnosti a nezbytnosti podání návrhu na předběžné opatření na odebrání Davida z péče otce a úplného zákazu jejich kontaktu, vydávání stanoviska ke krátkodobým pobytům Davida mimo diagnostický ústav a naplňování participačních práv Davida.

V postupu **Úřadu městské části Brno-střed** při výkonu sociálně-právní ochrany nezl. Davida jsem shledal **pochybení**:

- v podání návrhu na odebrání Davida z péče otce a jeho umístění do diagnostického ústavu namísto využití mírnějších prostředků řešení problematických aspektů v péči o Davida,
- v prosazování zákazu kontaktu Davida s otcem,

1 V souladu s ustanovením § 1 odst. 1 zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů.

2 V souladu s ustanovením § 1 odst. 2 zákona o veřejném ochránci práv.

- v nevydání stanoviska k žádosti osoby blízké ke krátkodobému pobytu Davida mimo diagnostický ústav,
- při naplňování participačních práv Davida.

A.2 Postup diagnostického ústavu

Šetření bylo zahájeno rovněž ve věci postupu **Dětského diagnostického ústavu Hradec Králové** při výkonu ústavní výchovy Davida se zaměřením na posouzení nezbytné doby pro provedení diagnostiky Davida v zařízení a s tím související délkou pobytu Davida v zařízení, povolování krátkodobých pobytů Davida mimo zařízení, možnosti telefonování dětí ze zařízení a možnosti telefonování dětem do zařízení.

V postupu **Dětského diagnostického ústavu Hradec Králové** při výkonu ústavní výchovy Davida jsem shledal **pochybení**:

- v době provedení diagnostiky Davida v zařízení a s tím související délce pobytu Davida v zařízení,
- při rozhodování o povolování krátkodobých pobytů Davida mimo zařízení,
- při naplňování participačních práv Davida,
- ve stanovení značných omezení pro telefonování dětí z a do zařízení.

B. Skutková zjištění

David žil do svých 6 let s matkou Z. A. Matka měla existenční problémy, užívala návykové látky a péči o syna v důsledku toho dlouhodobě značně zanedbávala. Opakovaně je ve výkonu trestu odnětí svobody. Otec nebyl v rodném listě zapsán. Biologickým otcem mohl být pan E., který žil s matkou v době narození a po narození Davida. Poté byl ve výkonu trestu odnětí svobody. David v důsledku velmi problematické péče v útlém dětství trpí citovou deprivací. V roce 2014 matka učinila souhlasné prohlášení o otcovství s panem C. B., s nímž se znala a stýkala. Zpočátku měli syna ve střídavé péči. Posléze jej na základě dohody rodičů převzal do péče otec. Styk s matkou probíhal bez problémů, a to i po dobu jejího aktuálního výkonu trestu odnětí svobody³.

Paní F., matka pana E., tedy možná biologická babička, se s Davidem stýkala, když jej měla v péči matka. Poté, co převzal Davida do péče otec, uváděla, že měla potíže dohodnout se s ním na kontaktu. Poukazovala na nedostatky v péči otce. V roce 2016 požádala o svěření Davida do péče. V rámci řízení o péči o Davida byl v roce 2016 vypracován první znalecký posudek lékařkou R., který hodnotil péči otce o syna velmi kladně a vyzdvihoval jejich vzájemné citové vazby. Paní F. nadále poukazovala na problémy v kontaktu a nedostatky v péči otce. OSPOD dále řešil upozornění školy na nedostatečnou přípravu do výuky a častou absenci. Otec se synem dlouhodobě spolupracovali s psychologem S. Na základě opakovaných upozornění a žádostí školy OSPOD požadoval, aby se David v létě

3 Jedná se o souhrnný trest, mimo jiné i z důvodu, že učinila souhlasné prohlášení o otcovství syna za úplatu.

2018 podrobil ambulantní spolupráci se Střediskem výchovné péče (dále též jen jako „SVP“). Na základě zprávy psychologa SVP, který uvedl, že Davida pokládá za ohrožené dítě, se pak OSPOD po uspořádání intervize rozhodl pro podání návrhu na odebrání Davida z péče otce, a to do Dětského diagnostického ústavu v Hradci Králové, a dále i návrhu na úplný zákaz jejich kontaktu. Zároveň podal podnět Městskému státnímu zastupitelství v Brně, zda se nejedná o trestné jednání. V diagnostickém ústavu má David možnost se stýkat pouze se svými osobami blízkými (které on takto označuje a vnímá), a to s panem H. (bratr otce) a jeho partnerkou paní I. a manželi J. Dále je v telefonickém kontaktu s matkou. Stýká se také s paní F., se kterou se dle svých vyjádření stýkat nechce, ale v ústavu jej k tomu „nutí“, taktéž i ke krátkodobým pobytům u ní. David je v diagnostickém ústavu od 4. října 2018. I po provedení diagnostiky soud opakovaně prodloužil pobyt Davida v zařízení (pozn.: dne 15. ledna 2019 byl ještě objednan na ambulantní vyšetření na sexuologii).

V prosinci 2018 odvolací soud potvrdil rozhodnutí o popření otcovství pana C. B. k Davidovi, v důsledku čeho byl pan C. B. ex offo vyškrtnut z rodného listu a matrika automaticky provedla změnu příjmení Davida z Davida B. na Davida A.⁴ V rámci řízení ve věci péče o Davida podal státní zástupce podnět ke zbavení rodičovské odpovědnosti matky. Matka v důsledku okolností odebrání syna změnila názor na další péči o syna a vyjádřila přání, aby jej vychovávala paní F.

David mj. i u soudu vyjádřil, že si nepřeje být svěřen do péče babičky paní F. Nejvíce by chtěl být se svým otcem (panem C. B.). V případě, že by nemohl být v péči otce, přál by si být v péči buď pana K. (osoba blízká) nebo pana H. (bratr pana C. B.) a jeho partnerky nebo manželů M. (osoby blízké) nebo manželů J. (osoby blízké). Po soudním jednání nechtěl paní F. ani pozdravit a utíkal před ní. Nejvíce si přál pozdravit se s matkou, ale to mu vězeňská stráž nedovolila⁵. Přál si také pozdravit otce, což nemohl z důvodu zákazu kontaktu. Alespoň na něj opakovaně mával a volal na něj, že ho má rád. V této vypjaté situaci plakal.

C. Právní hodnocení

Předně uvádím, že činnost OSPOD a zařízení pro výkon ústavní výchovy vždy hodnotím pohledem **nejlepšího zájmu dítěte**, tedy z nejvyššího a nejdůležitějšího hlediska posuzování jakékoli otázky týkající se dětí.

V různém kontextu a různé podobě (zájem, blaho či prospěch dítěte) je tento termín užíván řadou právních předpisů, např. článkem 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte⁶, ustanovením § 5 zákona o sociálně-právní ochraně dětí⁷ či široce občanským zákoníkem⁸.

4 Nad rámec tohoto šetření podotýkám, že praxi automatické a okamžité změny příjmení po popření otcovství uplatňovanou matričními úřady považuji za velmi invazivní zásah do osobnostních práv dítěte.

5 V tomto ohledu zahajuje veřejná ochránkyně práv šetření z vlastní iniciativy vůči postupu vězeňské stráže.

6 Sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., o přijetí Úmluvy o právech dítěte.

7 Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

Termín hojně používá i soudní judikatura v čele s Ústavním soudem⁹. Podat definici tohoto pojmu není jednoduché ani žádoucí, jelikož jeho náplň je v každém individuálním případě natolik specifická, že snaha o přesné vymezení by vedla spíše k jeho zjednodušení a riziku, že nebude vždy plně respektována zvláštnost situace toho kterého dítěte¹⁰. Přesto lze kategorii nejlepší zájem dítěte přiřadit určité charakteristiky, o což se snaží například Úmluva o právech dítěte v čl. 3 odst. 2: „*Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se zavazují zajistit dítěti takovou ochranu a péči, jaká je nezbytná pro jeho blaho, přičemž berou ohled na práva a povinnosti jeho rodičů, zákonných zástupců nebo jiných jednotlivců právně za něho odpovědných, a činí pro to všechna potřebná zákonodárná a správní opatření.*“

Právo na respektování soukromého a rodinného života chrání jak Úmluva o právech dítěte (čl. 7 a 9), tak rovněž evropská Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (čl. 8)¹¹. **Právo na soukromý a rodinný život zahrnuje nejenom vztahy mezi rodiči a dětmi, ale i faktické „rodinné“ vazby (viz níže), vztahy mezi sourozenci či vztahy mezi blízkými osobami. Tuto skutečnost potvrdil i Evropský soud pro lidská práva¹².**

Na vnitrostátní úrovni pak stanoví právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do rodinného života Listina základních práv a svobod¹³ v čl. 10 odst. 2. To je ve sféře vztahů mezi rodiči a dětmi konkretizováno čl. 32 odst. 4 Listiny.

Na úrovni zákona lze prioritní zájem na péči rodičů o děti nalézt hned v § 1 odst. 1 písm. c) zákona o sociálně-právní ochraně dětí, či dále v § 9a odst. 2, § 10 odst. 5 písm. a), § 12 odst. 1 písm. c) nebo § 14 odst. 2 téhož zákona, příp. § 880 a násl. občanského zákoníku. Nelze odhlédnout od skutečnosti, že být společně je pro rodiče a jejich děti základním prvkem rodinného života¹⁴.

8 Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

9 Viz nálezy Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 554/04 ze dne 11. května 2005 (N 106/37 SbNU 397), sp. zn. II. ÚS 363/03 ze dne 20. ledna 2005 (N 12/36 SbNU 133) nebo sp. zn. IV. ÚS 695/2000 ze dne 19. dubna 2001 (N 66/22 SbNU 83), dostupné na <http://nalus.cz>.

10 Povinnost vyhodnocovat zájem dítěte ve světle konkrétních okolností vyslovuje Ústavní soud opakovaně (viz např. nálezy sp. zn. I. ÚS 1506/13 ze dne 30. května 2014 či usnesení sp. zn. I. ÚS 873/15 ze dne 5. srpna 2015), dostupné na <http://nalus.cz>.

11 Sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., ve znění sdělení č. 41/1996 Sb.

12 Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Nazarenko proti Rusku ze dne 16. července 2015, č. 39438/13; bod 56.

13 Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky.

14 Sborník stanovisek veřejného ochránce práv: Rodina a dítě. Kancelář veřejného ochránce práv, Brno 2007, str. 51 (dostupné z: <http://www.ochrance.cz/stiznosti-na-urady/pripady-a-stanoviska-ochrance/stanoviska-rodina-a-dite/>).

C.1 Postup OSPOD

C.1.1 Postavení pana C. B. k Davidovi po popření jeho otcovství

Předně pokládám za nezbytné objasnit pozici pana C. B. ve vztahu k Davidovi, a to i přestože došlo k popření jeho otcovství, neboť je východiskem veškerých dalších úvah a hodnocení uvedených v této zprávě. **Jedná se o faktickou rodinnou vazbu v podobě sociálního otcovství** ve vztahu k Davidovi. To vyplývá ze situace, kdy pan C. B. o Davida dlouhodobě pečoval (od jeho 6 let) na základě dohody s matkou. David jej jako otce vnímá. Stejně tak pan C. B. se cítí být jeho otcem. Zároveň mají velmi silné citové vazby, což je zcela zásadním vodítkem pro posuzování dané věci. V situaci, kdy matka péči o Davida nemůže zajistit, v minulosti ji výrazně zanedbávala, nyní je ve výkonu trestu odnětí svobody a na jeho péči se tak nepodílí, **je sociální otec nejbližší vztahovou osobou Davida**, k níž má rodinné pouto. Ostatně i soud k panu C. B. jako k sociálnímu otci přistupuje a označuje jej tak.

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod v čl. 8 chrání právo na respektování rodinného života. **Pojem rodinného života ve smyslu článku 8 Úmluvy není omezen jen na vztahy mezi rodiči a dětmi, může zahrnovat také faktické „rodinné“ vazby.** Skutečnost, že právo na soukromý a rodinný život zahrnuje i nebiologické vazby, opakovaně potvrdil i Evropský soud pro lidská práva (dále jen ESLP) – viz výše. V rozsudku Nazarenko proti Rusku senát první sekce ESLP jednomyslně rozhodl, že úplné a automatické vyloučení stěžovatele ze života a výchovy dítěte po zjištění, že není jeho biologickým otcem, představuje porušení článku 8 Úmluvy¹⁵.

V případě Nazarenko proti Rusku, který dále zrekapituluji¹⁶, stěžovatel na poli článku 8 Úmluvy především namítal, že popření otcovství ho zbavilo práva udržovat kontakt s jeho dcerou. ESLP prvně zkoumal, zda mezi stěžovatelem a dítětem existoval takový vztah, který představuje soukromý nebo rodinný život ve smyslu článku 8 Úmluvy. ESLP uvedl, že pojem rodinného života ve smyslu článku 8 Úmluvy není omezen na vztahy založené manželstvím a může zahrnovat také faktické „rodinné“ vazby.¹⁷ Existence rodinného života pro účely článku 8 Úmluvy je tak založena na faktických okolnostech.¹⁸ ESLP již dříve shledal, že vztah mezi pěstounskou rodinou a dítětem v pěstounské péči, pokud spolu žili mnoho měsíců, lze podřadit pod pojem rodinného života ve smyslu článku 8 Úmluvy, a to i přes chybějící biologické vazby. V takovém případě zohlednil skutečnost, že mezi pěstounskou rodinou a dítětem se vytvořilo silné citové pouto, přičemž pěstounská rodina

15 Body 67 a 68 rozsudku.

16 Podle Anotace rozhodnutí v Databázi vybraných rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva (Nazarenko proti Rusku):
http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/WebSearch/569C03B02220F9FFC1257F3B00580FE8?openDocument&Highlight=0; konkrétně pak § 63 uvedeného rozsudku.

17 Viz rozsudek ESLP Anayo proti Německu, č. 20578/07, rozsudek ze dne 21. prosince 2010, bod 55.

18 Viz rozsudek ESLP K. a T. proti Finsku, č. 25702/94, rozsudek ze dne 12. července 2001, bod 150.

se ve všech ohledech chovala jako vlastní rodina dítěte.¹⁹ Ve vztahu k projednávané věci ESLP uvedl, že orgány ochrany dětí i psychologové potvrdili, že mezi stěžovatelem a dítětem existuje silné citové pouto. Jejich vztah tak spadá pod ochranu článku 8 Úmluvy.

ESLP následně přistoupil k přezkumu, zda došlo k porušení práva na respektování rodinného života. Předně připomněl, že **stát se musí všude tam, kde vzniklo rodinné pouto, snažit o udržení tohoto pouta**. Opatření, která brání rodičům a dětem užívat si vzájemné společnosti, představují zásah do práv chráněných článkem 8 Úmluvy.²⁰ **Primárním předmětem článku 8 Úmluvy je ochrana jednotlivce vůči svévolným zásahům veřejných orgánů, nicméně účinné „respektování“ rodinného života zahrnuje také pozitivní závazky. Mezi tyto závazky patří i přijetí opatření, která zajišťují respektování rodinného života i ve sféře vztahů mezi jednotlivci. Soud opakovaně zdůraznil, že článek 8 Úmluvy zahrnuje také právo rodiče znovu navázat kontakt se svým dítětem, přičemž stát má povinnost podniknout kroky, které jsou nutné k zajištění tohoto práva.**²¹ Dle Soudu článek 8 Úmluvy navíc vyžaduje, aby vnitrostátní orgány našly spravedlivou rovnováhu mezi zájmy dítěte a rodičů, přičemž prvořadý musí být zájem dítěte, který může mít v závislosti na povaze a vážnosti tohoto zájmu přednost před zájmem rodičů.²²

Shrnuji, ve světle shora uvedených skutečností je tedy třeba k řešení situace Davida přistupovat s plným vědomím jeho rodinné vazby k sociálnímu otci.

C.1.2 Návrh na předběžné opatření na odebrání Davida z péče otce a na zákaz jejich kontaktu

Návrh na vydání předběžného opatření podle ustanovení § 16 odst. 1 zákona o sociálně-právní ochraně dětí²³ podává OSPOD soudu za situace, ocitne-li se dítě ve stavu nedostatku řádné péče anebo je-li život dítěte, jeho normální vývoj nebo jeho jiný důležitý zájem vážně ohrožen nebo narušen.²⁴ Je-li to nutné v zájmu dítěte, může soud omezit právo rodiče osobně se stýkat s dítětem, anebo tento styk i zakázat.²⁵ Tato pravidla je nutno vykládat restriktivně a v zájmu dítěte, neboť jejich užití je zcela krajním řešením, musí být nezbytné a přiměřené.

Jak konstatoval Ústavní soud ve své judikatuře, **odnětí dítěte z péče rodičů je považováno za nejkrajnější opatření a nejinvazivnější zásah** do práva na soukromý a rodinný život

19 Viz rozsudek ESLP Moretti a Benedetti proti Itálii, č. 16318/07, rozsudek ze dne 27. dubna 2010, bod 49–50; Kopf a Liberda proti Rakousku, č. 1598/06, rozsudek ze dne 17. ledna 2012, bod 37.

20 Viz rozsudek ESLP Monory proti Rumunsku a Maďarsku, č. 71099/01, rozsudek ze dne 5. dubna 2005, bod 70.

21 Viz rozsudek ESLP Manic proti Litvě, č. 46600/11, rozsudek ze dne 13. ledna 2015, bod 101.

22 Viz rozsudek ESLP Sahin proti Německu, č. 30943/96, rozsudek velkého senátu ze dne 8. července 2003, bod 66.

23 Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

24 Dle ustanovení § 452 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních ve spojitosti s ustanovením § 924 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník občanského zákoníku.

25 Dle ustanovení § 891 odst. 2 občanského zákoníku.

ze strany státu. Judikatura Evropského soudu pro lidská práva i judikatura Ústavního soudu ČR²⁶ obsahuje podmínky, za nichž k tomuto kroku může stát přistoupit. Pro **takový zásah musí existovat legitimní důvod, musí být v souladu se zákonem (zásada legality) a musí být nezbytný a přiměřený sledovanému cíli.**

Nezbytnost znamená podle Ústavního soudu²⁷, že zásah je založen na naléhavé společenské potřebě, a zároveň je přiměřený sledovanému cíli – ochraně zájmu dítěte. Může jít o případy, kdy dítě bylo vystaveno například násilí nebo špatnému zacházení nebo kdy byl zjištěn nedostatek citového zázemí. Takový postup je třeba považovat za ultima ratio, je umožněn zákonem **pouze v případě absolutní absence péče či její naprosté nedostatečnosti a pouze tehdy, je-li dítě bezprostředně ohroženo.**²⁸ Jelikož je odnětí dítěte z péče rodiče nejkrajnějším opatřením a je uplatnitelné pouze v nejzávažnějších případech, musí se opírat o dostatečně závažné argumenty motivované zájmem dítěte.²⁹

Při rozhodování ve věcech týkajících se péče o děti rozhoduje soud, OSPOD to však nezabývá jeho odpovědnosti za návrhy jemu předkládané. Je povinen velmi odpovědně posoudit, zda jsou dány předpoklady pro natolik závažné zásahy do rodinného života dítěte, jakým odebrání dítěte z péče osob, na něž má silné citové vazby, a zákaz jejich kontaktu, nepochybně jsou. **OSPOD totiž vahou svého úřadu do velké míry rozhodnutí soudu ovlivňuje, obzvláště pak, jedná-li se o předběžné opatření.** V řízení o předběžném opatření si OSPOD musí být vědom značných limitů na straně soudu, který nemá možnost vést běžné dokazování a rozhoduje pouze na základě skutečností, jež byly alespoň osvědčeny^{30,31}, jsou tedy pravděpodobné.

Z návrhu OSPOD a samotného předběžného opatření v dané věci vyplývá, že hlavním podkladem pro odebrání Davida z péče otce a následně i absolutního zákazu jejich kontaktu byla zpráva SVP ze dne 20. 9. 2018 ve spojení s dalšími poznatky o problematické výchově Davida. Zpráva uvádí jako jednu ze tří hypotéz příčin problematického chování Davida podezření na možné nevhodné chování otce k Davidovi se sexuální podtextem, a to s ohledem na projevy Davida ve škole, kdy měl projevovat předčasnou sexualitu.

Nutno podotknout, že ve zprávě střediska výchovné péče ani v návrhu na předběžná opatření však není konkrétně uvedeno, o jaké projevy v chování Davida se mělo jednat.

26 Např. nález Ústavního soudu ze dne 6. 9. 2011 pod sp. zn. II. ÚS 2546/10, či nález Ústavního soudu III ÚS 3363/10 ze dne 13. 7. 2011, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>.

27 Nález Ústavního soudu ze dne 6. 9. 2011 pod sp. zn. II. ÚS 2546/10, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>.

28 Nález Ústavního soudu ze dne 13. 7. 2011 pod sp. zn. III. ÚS 3363/10, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>.

29 Nález Ústavního soudu ze dne 6. 9. 2011, II. ÚS 2546/2010, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>. Usnesení Ústavního soudu ze dne 21. 7. 2015, II. ÚS 1831/15, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>.

30 Usnesení Ústavního soudu ze dne 21. 7. 2015, II. ÚS 1831/15, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>.

31 Usnesení Ústavního soudu ze dne 10. 11. 2015, II. ÚS 1548/15: „...Samotná úprava postupu při vydání předběžného opatření vyžaduje osvědčení nároku navrhovatele a dále musí být prokázány skutečnosti, které odůvodňují naléhavou potřebu zatímní úpravy. Již ze samotné povahy řízení o návrhu na nařízení předběžného opatření vyplývá, že civilní soudy vzhledem ke krátké lhůtě, v níž musí o takovém návrhu rozhodnout, nemohou provádět dokazování, ale vyjdou pouze ze skutečností, jež jsou v době podání návrhu osvědčeny.“

Je s podivem, že důvody pro takto závažné zásahy do rodinného života dítěte nejsou ve zprávě střediska výchovné péče ani návrhu OSPOD na předběžná opatření na odebrání dítěte z péče a na zákaz kontaktu s otcem nikterak konkretizovány.

Cituji ze zprávy střediska výchovné péče, kterou citoval rovněž OSPOD v návrhu: „xxx [popis negativního jednání].“

Až v rámci šetření jsem tedy zjistil, že oním „excesem“ měla být xxx [popis dotčeného jednání] (pozn.: pro úplnost dodávám, že ostatní chlapci a jejich rodiny nebyli v důsledku této události podrobeni odborným vyšetřením, jako David). „Dalšími drobnými postřehy“ pak má být používání vulgarismů. Sebepoškozování Davida spočívalo v xxx [popis jednání]. Další problémy, které OSPOD zaznamenal a uvedl v návrhu na předběžná opatření, jsou po celou dobu velmi problematická spolupráce s panem C. B., opakované problémy se školní docházkou a přípravou Davida do vyučování, zanedbávání hygieny, nepřátelské až agresivní chování Davida ve škole a v září 2018 absence ve škole (kdy byl David ve škole neúplně xyz dny; xyz dnů má neomluvených).

Ve světle výše uvedených zjištění musím konstatovat, že zásah do rodinného života Davida v podobě odebrání z péče otce a absolutního zákazu styku pokládám za zcela nepřiměřený, a to i pokud zohledním další poznatky o nedostatcích ve výchově Davida, které OSPOD předestřel. Nejednalo se o bezprostřední ohrožení Davida, které by odůvodnilo tyto krajní zásahy. Za velmi ohrožující pro jeho psychický vývoj naopak musím označit jeho vytržení z pro něj bezpečného prostředí a zpretrhání jeho velmi silných vazeb k otci (viz níže zprávy psychologa S.). OSPOD má v podobných případech k dispozici celou škálu mírnějších opatření k řešení situace v rodině, která bych považovala za přiměřenou situaci, v níž se David nacházel. Odebrání z péče otce a zákaz kontaktu nebyly nezbytnými opatřeními na ochranu dítěte. **OSPOD v podání návrhu na předběžné opatření o odebrání Davida z péče otce a na zákaz jejich kontaktu pochybil.**

Zároveň pokládám za nezbytné upozornit, že existuje řada jiných odborných podkladů a zpráv, z nichž vyplývá pozitivní hodnocení vztahu Davida a pana C. B. Jsou jimi zprávy ošetřující lékařky Davida paní N., dále zprávy o jeho dlouhodobé spolupráci s psychologem S., který popsal velkou fixaci Davida na vztah s panem C. B., která je však běžná u dětí, které zažily ranou vztahovou deprivaci³². Znalecký posudek lékařky R. z roku 2016 pro účely soudního řízení o výchovném opatření hodnotil jak péči, tak vztah mezi Davidem a otcem rovněž velmi pozitivně. O silné vazbě Davida k otci hovoří dokonce i zpráva psychologičky O. z Krizového centra P., byť zároveň upozorňuje na potřebu odborné

32 Cituji ze zprávy psychologa S. ze dne 7. 4. 2017: „Davidův dosavadní psychosociální vývoj byl bohužel poznamenán řadou negativních okolností. Pro jeho zdravý psychický vývoj je nezbytné, aby mohl zažívat jistý láskyplný a stabilní vztah. Současná situace (rozuměj soudní řízení o péči), kterou David vnímá jako další ohrožení existence takového vztahu, je zcela v rozporu s jeho zájmem a vývojovými potřebami.“

Cituji z další zprávy psychologa S. ze dne 20. 10. 2018: „David by potřeboval zažívat vztah láskyplného přijetí v bezpečném a jistém prostředí. ... realizace aktuálního předběžného opatření Davidovi zřejmě potvrdí jeho strach ze ztráty otce a všudypřítomného nebezpečí.“

poradenské pomoci, a to jak panu C. B., tak i paní F., z důvodu, že oba zatěžují Davida soudními spory, které spolu vedou³³.

Ve zprávě SVP je dále uvedeno, že David je ohroženým dítětem. K tomu uvádím, že z dikce zákona vyplývá, že vždy, když OSPOD vede dítě v evidenci a pracuje s jeho rodinou, jedná se z povahy věci o ohrožené dítě, jinak by zde vůbec nebyl důvod a zákonný podklad k tomu, aby OSPOD s rodinou spolupracoval³⁴. A samozřejmě jen v minimu případů dětí tzv. ohrožených je nezbytné přikročit až ke krajnímu opatření v podobě odebrání z rodiny. OSPOD má řadu mírnějších opatření k řešení situace v rodině dítěte.

Možnost nevhodného chování pana C. B. zpráva SVP uváděla jako jednu ze tří variant, nebyla podložena žádným závažným zjištěním či sdělením Davida. David naopak nevhodné chování otce k němu popírá. Pokud je mi známo, orgány činné v trestním řízení ve věci nečinily žádné neodkladné úkony a pan C. B. nebyl v dané věci obviněn. Na případové konferenci konané dne 16. 1. 2019 pak zaznělo i to, že David byl v útlém dětství opakovaně svědkem sexuálního života matky. Co se týče potřeby prošetření situace a projevů Davida, to mohlo být učiněno ambulantní formou, jak tomu ostatně bylo nakonec i v diagnostickém ústavu. Přestože se jednalo o hlavní zakázku v rámci diagnostiky, sexuologické vyšetření bylo provedeno až po více než třech měsících pobytu Davida v zařízení, a to ambulantně.

K zákazu kontaktu dále uvádím, že v situacích, kdy se jedná o závažné podezření ze sexuálního zneužívání dítěte rodičem, což však v tomto případě ani nebylo (jednalo se pouze o jednu z hypotéz), dochází většinou pouze k omezení kontaktu s dítětem formou dočasného asistovaného kontaktu, a to pouze po dobu vyšetřování Policie ČR.

Byť se v daném případě neztotožňuji se zákazem styku otce s Davidem ani pro účely vyšetřování orgánů činných v trestním řízení, upozorňuji, že soud v předběžném opatření o zákazu styku uvedl, že se mělo jednat o opatření dočasné za účelem vyšetření Davida, nikoliv o opatření směřující k dlouhodobému absolutnímu odtržení Davida od otce. Připomínám, že toto opatření trvá již 5 měsíců, aniž by PČR vyslovila obvinění otce z důvodu sexuálně nevhodného jednání vůči Davidovi. **Omezení styku by přitom měla být zásadně dočasná.**

Jedním z argumentů OSPOD k zákazu styku bylo i nevhodné působení otce na Davida spočívající v tom, že jej nevhodně seznamuje s průběhem úředních jednání, a tím ho nepřiměřeně zatěžuje. Dále také, že David má zkreslené vnímání reality v důsledku působení otce. Nezpochybňuji, že takové působení je možné korigovat. V daném případě však nevhodné působení otce nedosahovalo takové intenzity, aby musel OSPOD přistoupit k návrhu na předběžné opatření v podobě zákazu kontaktu Davida s ním. V daném případě je třeba zohledňovat velmi silné vzájemné citové vazby mezi nimi, přání Davida a dále

33 Cituji ze zprávy Krizového centra P. ze dne 30. 10. 2017: „David vnímá pana C. B. jako otce, osobu, která mu zajišťuje bezpečí a řeší s ním otázku vzdělávání i volnočasových zájmů.“

34 Viz velmi široké vymezení pojmu tzv. ohroženého dítěte dle ustanovení § 6 zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

skutečnost, že OSPOD nevyužil mírnější nástroje k působení na otce, které má k dispozici³⁵, jimiž jsou doporučení popřípadě nařízení odborné poradenské pomoci a dále výchovná opatření.

K tomu dále podotýkám, že pobyt v diagnostickém ústavu nebyl v návrhu na předběžné opatření ani v samotném rozhodnutí o předběžném opatření koncipován jako tzv. neutrální prostředí. Takové výjimečné opatření se nadto uplatňuje v případě sporu rodičů o péči a kontakt, nikoliv v případě sporu rodiče a prarodiče.

Po seznámení se s celým případem musím uvést, že postup OSPOD v posledním tři čtvrtě roce směřující k odebrání Davida z péče otce pokládám za negativně ovlivněný řízením o popření otcovství. Samotné odebrání z péče se mi pak jeví jako účelové s cílem eliminování sociálního otce ze života Davida a upřednostnění péče paní F. bez toho, aby došlo k řádnému posouzení jejich vztahu a vhodnosti její péče. David je uvedeným postupem opakovaně viktimizován. Opakovaně u něj dochází ke znejistění jeho vazby na pečující a hlavní vztahovou osobu, což zejména s ohledem na jeho vývoj v raném dětství pokládám za poškozující.

C.1.3 Nevydání stanoviska k žádosti o krátkodobý pobyt Davida u osoby blízké

OSPOD je povinen³⁶ se na žádost ředitele zařízení vyjádřit k žádosti o krátkodobý pobyt dítěte mimo zařízení, tzn. vydat písemný souhlas či nesouhlas, který má povahu závazného stanoviska³⁷. Při jeho vydávání přihlíží OSPOD zejména k rodinnému a sociálnímu prostředí, v němž bude dítě pobývat, a individuálnímu plánu ochrany dítěte, je-li zpracován.³⁸ V případě pobytu dítěte u jiných osob než rodičů, prarodičů nebo sourozenců posuzuje OSPOD také bezúhonnost žadatele. Za tímto účelem si může sám vyžádat výpis z evidence Rejstříku trestů.³⁹ Není-li žadatel rodičem dítěte, může OSPOD zároveň požádat krajský úřad o jeho odborné posouzení.⁴⁰

Jednou z námitek obsažených v podnětu bylo nepovolání tzv. dovolenky (krátkodobého pobytu mimo zařízení) Davidovi na vánoční svátky do rodiny paní I., kterou označil za svoji osobu blízkou. David i paní I. uvedli, že mají velmi blízké vztahy. Po dobu pobytu Davida v zařízení jsou spolu v častém kontaktu, především telefonickém, ale i osobním. David si přitom velmi přál strávit Vánoce v rodině žadatelky, když nemohl být s otcem. Přestože s ním o tom sociální pracovník nehovořil a v rodině paní I. neprovedl šetření, neudělil souhlas s dovolenkou, přesněji vůbec se k ní nevyjádřil. OSPOD udělil souhlas s dovolenkou u paní F., k níž však David dle svých opakovaných vyjádření jít nechtěl. Uvádí, že k ní nemá

35 Ustanovení § 12 odst. 1 písm. b) a odst. 2, § 13 odst. 1 písm. a) zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

36 V souladu s § 30 odst. 1 zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

37 V souladu s ustanovením § 149 zákona č. 500/2004 Sb., správního řádu, ve znění pozdějších předpisů.

38 V souladu s § 30 odst. 3 zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

39 V souladu s § 27 odst. 1 písm. e) a § 30 odst. 3 zákona o sociálně-právní ochraně dětí ve spojení s § 12 zákona č. 269/1994 Sb., o Rejstříku trestů, ve znění pozdějších předpisů.

40 V souladu s § 30 odst. 3 zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Pro odborné posouzení se přiměřeně využije § 27 zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

dobrý vztah, zejména protože se negativně vyjadřuje o otci, nerespektuje jeho jméno, vyznání atp. Dále uvádí, že jí má za zlé, že mu neposkytla potřebnou pomoc (nežádala o jeho péči) v minulosti, když byl malý a jeho matka péči nezvládala, naopak nyní mu chce „vzít“ otce.

Dospěl jsem k závěru, že **OSPOD v případě žádosti o krátkodobý pobyt Davida po dobu Vánoc v domácnosti paní I. pochybil**. Stejná situace se pak opakovala v době pololetních prázdnin. Přestože OSPOD prokazatelně věděl o existenci žádosti, nevydal k ní písemný (ne)souhlas.

Ve věci žádosti paní I. o povolení dovolenky Davidovi na vánoční svátky OSPOD neprovedl sociální šetření v rodině a sám nezjišťoval názor Davida na to, kde by chtěl strávit Vánoce. S ohledem na skutečnost, že je odebrán z péče otce a má s ním nadto zcela zakázán kontakt, takové porušení procesních pravidel při rozhodování o povolování krátkodobého pobytu dítěte mimo zařízení a participačních práv dítěte pokládám za o to závažnější. Dle mých dalších zjištění navíc diagnostický ústav ve věci ani nevydal správní rozhodnutí o zamítnutí žádosti, tudíž žadatelka neměla možnost obrany ani cestou odvolání ke krajskému úřadu (podrobněji viz níže kapitola C. 2. 2).

OSPOD k tomu při místním šetření mj. sdělil, že by musela paní I. doložit doklad o své bezúhonnosti. Pokud to OSPOD považoval za potřebné, měl využít svého oprávnění vyžádat si sám výpis z Rejstříku trestů. Zákon mu daný postup umožňuje. Postup, při němž by OSPOD doložení výpisu požadoval po samotném žadateli, bych musel označit v rozporu se zásadou hospodárnosti. Ta zakotvuje, že správní orgán postupuje tak, aby nikomu nevznikaly zbytečné náklady a aby dotčené osoby co možná nejméně zatěžoval.⁴¹ Je v souladu se zásadou součinnosti správních orgánů a v zájmu dobré správy, aby spolu správní orgány spolupracovaly, stejně jako vycházely dotčeným osobám (v daném případě žadatelce o propustku) podle možností vstříc.⁴² OSPOD však nadto ani paní I. k doložení výpisu z Rejstříku trestů nevyzval.

OSPOD dále argumentoval i tím, že by po paní I. musel žádat zřejmě i doložení psychologické zprávy. K tomu uvádím, že OSPOD nemůže vydání souhlasu s pobytem dítěte mimo zařízení podmiňovat jakýmkoli psychologickým vyšetřením žadatele, nýbrž pouze případným odborným posouzením zajištěným krajským úřadem ve smyslu § 27 zákona o sociálně-právní ochraně dětí. To si však OSPOD musí vyžádat sám, což OSPOD v daném případě neučinil. Zákon navíc hovoří pouze o možnosti posouzení požadovat, nikoliv o povinnosti. Je tedy na vyhodnocení OSPOD, zda na odborném posouzení bude trvat. Přitom by OSPOD měl zohlednit, na co se odborné posouzení zaměřuje,⁴³ stejně jako

41 V souladu s § 6 odst. 2 správního řádu.

42 Jedná se o projev základních zásad správního práva zakotvených v § 4 odst. 1 a § 8 správního řádu.

43 V souladu s § 27 odst. 2 písm. b) zákona o sociálně-právní ochraně dětí se „u žadatelů posuzuje charakteristika jejich osobnosti, psychický stav, zdravotní stav, jenž zahrnuje posouzení, zda zdravotní stav žadatele z hlediska duševního, tělesného a smyslového nebrání dlouhodobé péči o dítě, předpoklad vychovávat dítě, motivace, která vedla k žádosti (...), stabilita manželského vztahu a prostředí v rodině, sociální prostředí, zvláště bydlení a domácnost, etnické, náboženské a kulturní prostředí žadatele, popřípadě další skutečnosti rozhodné (...)“.

účel a délku předpokládané péče žadatele o dítě. OSPOD by svůj požadavek měl žadateli zdůvodnit a učinit o tom záznam ve spisové dokumentaci.

Musím říci, že v případě uvedené žádosti bych nepovažoval takový požadavek OSPOD za opodstatněný. Je totiž zřejmé, že se v dané situaci nemělo jednat o dlouhodobější výchovné působení či zajištění dlouhodobé péče. Žadostí chtěla paní I., coby jeho osoba blízká, evidentně docílit pouze krátkého pobytu Davida po dobu Vánoc mimo zařízení, v prostředí, které by pro něj bylo přátelské, a alespoň částečně mu tím kompenzovalo deficit rodinného prostředí a osobní péče. Velmi významným hlediskem pro posouzení dané žádosti pak mělo být jasně deklarované přání Davida strávit vánoční svátky právě v rodině paní I. (k tomu dále viz níže).

C.1.4 Participační práva Davida

Podle čl. 12 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte musí stát zabezpečit dítěti, které je schopno formulovat své vlastní názory, právo tyto názory svobodně vyjadřovat ve všech záležitostech, které se jej dotýkají, přičemž se názorům dítěte musí věnovat patřičná pozornost odpovídající jeho věku a úrovni.

Tomu odpovídá i ustanovení § 8 odst. 2 zákona o sociálně-právní ochraně dětí, které stanoví, že dítě, které je schopno formulovat své vlastní názory, má právo pro účely sociálně-právní ochrany tyto názory svobodně vyjadřovat při projednávání všech záležitostí, které se ho dotýkají. Vyjádření dítěte se při projednávání všech záležitostí týkajících se jeho osoby věnuje náležitá pozornost odpovídající jeho věku a rozumové vyspělosti. Při své činnosti bere OSPOD v úvahu přání a pocity dítěte s přihlédnutím k jeho věku a vývoji tak, aby nedošlo k ohrožení nebo narušení jeho citového a psychického vývoje.⁴⁴

Samozřejmě vycházím z toho, že není povinností OSPOD se přáním dítěte bezvýhradně řídit, neboť přání dítěte nemusí být vždy v jeho nejlepším zájmu. Není tedy vyloučeno, je-li to důvodné, se od přání dítěte odchýlit. Pouhé odvolávání se na vyjádření dětí, nemůže samo o sobě dostát požadavkům sociálně-právní ochrany dětí. Relevancí názoru dítěte se opakovaně zabývala i judikatura Ústavního soudu. Ústavní soud konstatoval v nálezu II. ÚS 4160/12 ze dne 23. 4. 2013, cituji: „*Za předpokladu, že je dítě dostatečně rozumově a emocionálně vyspělé, je nutné jeho přání považovat za zásadní vodítko při hledání jeho nejlepšího zájmu. Současně však není možné, aby obecné soudy postoj nezletilého dítěte bez dalšího převzaly a aby své rozhodnutí založily toliko na jeho přání a nikoliv na pečlivém a komplexním posuzování jeho zájmů.*“⁴⁵

44 Obdobně též viz ustanovení § 867 občanského zákoníku a ustanovení § 487 odst. 2 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů.

45 Nález Ústavního soudu ze dne 23. 4. 2013, sp. zn. II. ÚS 4160/12, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>.

Obdobně též rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci C. proti Finsku ze dne 9. 5. 20016 č. 18249/02, bod 5–59.

V kontextu daného případu však pokládám názor a přání Davida k zachování vazeb s otcem (kontaktem i péčí) za velmi významné. Vedou mě k tomu především zjištění, že David je dítětem velmi poškozeným zanedbávanou péčí v raném dětství, která zapříčinila jeho citovou deprivaci. V důsledku toho je pro něj o to významnější sekundárně vytvořená silná vazba k otci, její zachování a podpora. V tomto směru vycházím a odkazuji na odborná stanoviska psychologa S., psychologů O. a lékařky R. (viz výše kapitola C. 1. 2).

V souvislosti s naplňováním participačních práv Davida musím uvést, že **jsem ocenil postup OSPOD, když navrhl aktuální výsledek Davida v soudním řízení.**

C.2 Postup diagnostického ústavu

C.2.1 Provedení diagnostiky a s tím související doba pobytu Davida v zařízení

Podle zákona o ústavní výchově se do diagnostického ústavu dítě umísťuje na dobu zpravidla nepřesahující 8 týdnů⁴⁶, tedy na dobu potřebnou pro provedení tzv. diagnostiky, která trvá 6 až 8 týdnů⁴⁷. Na základě výsledků diagnostických, vzdělávacích, terapeutických, výchovných a sociálních činností, které jsou součástí komplexního vyšetření, pak zpracovává diagnostický ústav komplexní diagnostickou zprávu s návrhem specifických výchovných a vzdělávacích potřeb stanovených v zájmu rozvoje osobnosti, tzv. program rozvoje osobnosti⁴⁸.

David byl v době provedení místního šetření v diagnostickém ústavu (dne 9. 1. 2019) již 14 týdnů (pozn.: aktuálně je délka jeho pobytu více než 20 týdnů, tedy více než dvojnásobek doby pro pobyt v diagnostickém ústavu předpokládané zákonem). Ředitel i etoped zařízení při místním šetření sdělovali, že diagnostika ze strany zařízení již de facto proběhla. David měl jít již pouze na ambulantní sexuologické vyšetření (dne 15. 1. 2019). Nicméně diagnostická zpráva s návrhem specifických výchovných a vzdělávacích potřeb zpracována nebyla⁴⁹. Uvedli, že diagnostickou zprávu zpracují až v době, kdy bude ukončován pobyt Davida v zařízení. OSPOD naopak argumentoval tím, že je potřeba, aby David setrval v zařízení z toho důvodu, že dosud nebyla zpracována diagnostika.

Musím říci, že výše naznačená odporující si sdělení a argumenty pracovníků zařízení a OSPOD vytvářejí situaci značné právní nejistoty. Situace je nepřehledná jak pro pana C. B., tak pro samotného Davida. Ani pro mě není možné se v těchto protichůdných

46 Ustanovení § 5 odst. 6 zákona č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

47 Viz Vnitřní řád diagnostického ústavu č. j. 1134/2017, část. 3. Odborné činnosti ve vztahu k základním časovým fázím pobytu dítěte v zařízení, str. 18: „Přibližně po šestém týdnu dvouměsíčního pobytu (stanovuje se individuálně) dochází k závěrečnému vyhodnocení úspěšnosti a efektivnosti standardních individuálních programů rozvoje osobnosti dítěte ... Na podkladě získaných informací zpracovává etoped výstupní program rozvoje osobnosti dítěte, se zaměřením na středně a dlouhodobou strategii postupu...“.

48 Ustanovení § 5 odst. 3 zákona o ústavní výchově.

49 Byla připravena pouze zpráva o průběhu pobytu Davida v zařízení s datem 3. 1. 2019 pro účely nadcházející případové konference zpracovaná na žádost OSPOD.

a matoucích sděleních zorientovat. Z dlouhodobé praxe ochránce přitom vím, že diagnostické ústavy standardně zpracovávají diagnostickou zprávu po uplynutí 6 až 8 týdnů pobytu dítěte v zařízení, i přestože dítě dosud nemá být ze zařízení propuštěno. Smyslem vypracování diagnostické zprávy totiž je, aby ostatní aktéři podílející se na řešení situace dítěte, zejména sociální pracovníci, další odborníci pracující s rodinou, soud, ale i rodiče, věděli jak s dítětem dále pracovat a jak uchopit řešení jeho situace. Je tedy zcela proti smyslu a účelu pobytu dítěte v diagnostickém ústavu, když zařízení vyčkává s vypracováním diagnostické zprávy až do doby, kdy soud rozhodne o propuštění dítěte ze zařízení.

S ohledem na shora uvedené tedy shledávám **pochybení v postupu diagnostického ústavu, když nezpracoval diagnostickou zprávu po uplynutí zákonem předpokládané doby pro provedení diagnostiky a vyčkává do doby, až bude rozhodnuto o propuštění Davida ze zařízení.** V důsledku tohoto pochybení pak OSPOD, dle mého názoru, zbytečně navrhl prodloužení pobytu Davida v zařízení, přestože pobyt dítěte v zařízení, není-li to nevyhnutelné, má být omezen jen na zcela nezbytné minimum. V tomto případě bez zprávy soud nemůže posoudit, zda důvody odebrání trvají.

C.2.2 Řízení o povolení krátkodobých pobytů Davida u osoby blízké

Ředitel ústavního zařízení při zamítání krátkodobého pobytu dítěte u rodičů, popřípadě jiných fyzických osob, rozhoduje v oblasti státní správy.⁵⁰ Ředitel buď krátkodobý pobyt povolí, nebo je povinen vydat zamítavé správní rozhodnutí,⁵¹ které musí mít zákonem stanovené náležitosti.⁵² Proti zamítavému rozhodnutí náleží žadateli právo odvolání.⁵³ Před rozhodnutím je povinen ředitel zařízení vyzvat OSPOD k vyjádření a pobyt dítěte povolit pouze po předchozím souhlasu OSPOD.⁵⁴ Písemný (ne)souhlas OSPOD má povahu závazného stanoviska.⁵⁵ V případě, že žádost o propustku nemá náležitosti dané zákonem,⁵⁶ je povinností ředitele zařízení, jakožto správního orgánu, pomoci žadateli odstranit nedostatky nebo jej vyzvat k jejich odstranění v přiměřené lhůtě.⁵⁷

50 Ve smyslu § 24 odst. 3 písm. e) zákona o výkonu ústavní výchovy.

51 Ve smyslu § 67 a následující správního řádu.

52 V souladu s § 68 správního řádu obsahuje rozhodnutí výrokovou část, odůvodnění a poučení účastníků.

53 V souladu s § 81 správního řádu.

54 V souladu s § 30 odst. 1 zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

55 V souladu s § 149 správního řádu.

56 V souladu s § 37 odst. 4 ve spojení s § 45 odst. 1 správního řádu platí, že podává-li žadatel žádost elektronicky bez zaručeného elektronického podpisu, musí ji do pěti dnů potvrdit písemně, ústně do protokolu či doplněním elektronického podpisu. Poučování podatelů o nutnosti potvrzení, či doplnění podání bez uznávaného elektronického podpisu formálním způsobem je nezbytné s ohledem na principy dobré správy (viz Zpráva veřejného ochránce práv ze dne 21. srpna 2014, sp. zn. 7108/2013/VOP; dostupná z <http://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/1528>).

V souladu s § 37 odst. 2 ve spojení s § 45 odst. 1 správního řádu a § 30 zákona o sociálně-právní ochraně dětí musí být z žádosti patrné, kdo ji činí (jméno, příjmení, datum narození a místo trvalého pobytu, popřípadě jinou adresu pro doručování), které věci se týká (správní orgán posuzuje podle obsahu, nikoliv označení – v souladu s § 37 odst. 1

Při místním šetření ředitel zařízení odůvodnil nepovolení vánočního pobytu Davida u paní I. skutečností, že OSPOD vydal souhlasné stanovisko k pobytu u paní F., a k pobytu u paní I. se vůbec nevyjádřil. Nesprávný postup OSPOD (viz výše kapitola C. 1. 3) nemůže být odůvodněním pro nesprávný postup ředitele zařízení, který je povinen ve věci zamítnutí žádosti o krátkodobý pobyt dítěte mimo zařízení vydat správné rozhodnutí. Jestliže se tedy OSPOD k žádosti paní I. vůbec nevyjádřil, měl si ředitel zařízení od OSPOD vyžádat vyjádření dodatečně, aby mohl o žádosti rozhodnout a podat paní I. jasné odůvodnění. K tomu dále dodávám, že je v souladu se zásadou součinnosti správních orgánů a v zájmu dobré správy, aby spolu správní orgány spolupracovaly, stejně jako vycházely dotčeným osobám (v daném případě žadatelce o propustku) podle možností vstříc.⁵⁸

Dalším z argumentů ředitele zařízení, proč nebyl povolen vánoční pobyt Davida u paní I., byla skutečnost, že v žádosti neuvedla přesný termín pobytu. K tomu musím uvést, že ředitel zařízení měl v takovém případě paní I. vyzvat k doplnění žádosti o přesný termín pobytu Davida v její rodině, což však neučinil. Ředitel zařízení argumentoval i tím, že dle jeho přesvědčení se v případě osob blízkých správním řízení nevede, a tudíž není třeba vydávat ani zamítavé rozhodnutí, domníval se, že správní řízení se vede pouze v případě rodinných příslušníků. Tato argumentace je však s odkazem na výše uvedenou zákonnou úpravu nesprávná.

Dospěl jsem k závěru, že **ředitel diagnostického ústavu v případě žádosti o krátkodobý pobyt Davida po dobu Vánoc v domácnosti paní I. pochybil, když nevydal zamítavé rozhodnutí ve správním řízení.** Žadatelka tím byla zkrácena na svém právu podat proti nepovolení dovolenky odvolání. Obdobně pak postupoval diagnostický ústav a OSPOD i v případě žádosti paní I. o pobyt po dobu pololetních prázdnin.

C.2.3 Naplňování participačních práv Davida diagnostickým ústavem

Právní východiska uvádím výše v kapitole C.1.3, na kterou zde tedy již pouze odkazuji.

David opakovaně uváděl, že pracovníci diagnostického ústavu, zejména etoped pan Q., jej opakovaně citují: „nutili“, aby šel na Vánoce k paní F., stejně tak v případě pololetních prázdnin, a „že o tom on nerozhoduje“. Měli mu dále sdělovat, že otce již neuvidí a že jedinou možností je jeho svěřením do péče paní F. Jinak by zůstal v ústavním zařízení, resp. by byl přemístěn do jiného ústavního zařízení. Pan Q. takové jednání při místním šetření popřel. **Nemohu tedy prokazatelně potvrdit, že k takovému jednání v zařízení docházelo, nicméně na druhou stranu musím zdůraznit, že obdobná sdělení Davida, jak vnímal uvedené pohovory, jsem zaznamenal opakovaně** (a to jak v telefonických rozhovorech s pověřenými pracovníci Kanceláře veřejného ochránce práv, tak i při jejich osobním jednání) a nemám důvod mu nevěřit, že je takto vnímal. Jestliže

správního řádu) a co se navrhuje (včetně uvedení termínu, na který propustku dítěte požaduje, označení místa, na němž bude dítě během pobytu pobývat). Žádost musí obsahovat označení správního orgánu, jemuž je určena, a podpis osoby, která ji činí.

57 V souladu s § 45 odst. 2 správního řádu.

58 Jedná se o projev základních zásad správního práva zakotvených v § 4 odst. 1 a § 8 správního řádu.

k jednání spočívajícímu v poskytování neúplných, nepravdivých a nátlakových informací v zařízení docházelo, musel bych je označit za neetické a za závažné pochybení vůči nezletilému dítěti.

Dále musím upozornit, že zařízení začalo využívat k prosazování krátkodobých pobytů Davida u paní F. odůvodnění k jejich upřednostňování souhlas/přáním matky, která se měla směřem k zařízení vyjádřit tak, že si přeje, aby podporovali kontakt Davida s paní F., a naopak si nepřála jeho kontakt s osobami z okruhu otce, které David označil jako své osoby blízké⁵⁹. Jednak musím uvést, že toto odůvodnění začalo zařízení využívat až během druhé poloviny ledna 2019 (po soudním jednání, na němž matka vyjádřila přání, aby byl David svěřen do péče paní F.), tedy až poté co došlo k nepovolení pobytu u paní I. Matka však svůj názor na péči o syna změnila na dálku a v důsledku pouze zprostředkovaných informací o dění kolem něj. Dále musím polemizovat i se samotnou relevancí přání matky v daném případě. Tato je značně oslabena jednak přáním dítěte stýkat se s určitými osobami jemu blízkými a samozřejmě s otcem, pokud by stále neplatilo předběžné opatření o zákazu styku. Jednak i samotnou okolností existence sociálního otcovství, k němuž je třeba rovněž přihlížet. Dále i tím, že o Davida matka dlouhodobě nepečovala a v minulosti závažně zanedbávala jeho péči, přičemž z toho důvodu podal OSPOD písemně a státní zástupce při posledním soudním jednání návrh na zbavení její rodičovské odpovědnosti.

C.2.4 Podmínky telefonování dětí z a do diagnostického ústavu, používání internetu

Dítě umístěné v zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy má právo udržovat telefonický kontakt s osobami odpovědnými za výchovu a dalšími blízkými osobami.⁶⁰ Dítě by mělo mít možnost telefonovat v soukromí a používat svůj mobilní telefon.⁶¹

David musel mobilní telefon odevzdat personálu zařízení a mohl jej využívat pouze hodinu a půl denně (v době osobního volna od 18:30 do 20:00 hod.). Tuto skutečnost pracovníci zařízení během šetření potvrdili.

59 Dle ustanovení § 22 občanského zákoníku jsou osobou blízkou i osoby v poměru rodinném nebo obdobném v případě, že by újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá důvodně pociťovala jako újmu vlastní. Pokud zákon používá pojem „újma“, nemá tím na mysli jen újmu na zdraví nebo jen újmu majetkovou.

Lavický a kol., Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654), 1. vydání, 2014, s. 173 – 178: „Často může jít i o újmu citovou nebo např. zásah do osobnostního práva dotčeného.“

60 V souladu s § 20 odst. 1 písm. n) zákona o výkonu ústavní výchovy. Odráží se také v bodech 2.8 a 2.14 Standardů kvality péče o děti ve školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy a preventivně výchovné péče [on-line]. 2015. s. 30–31.

61 V souladu se Zprávou ze systematických návštěv školských zařízení pro výkon ústavní výchovy a ochranné výchovy [on-line]. 2011. s. 91;

dostupné z https://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/ochrana_osob/2012/2012_skolska-zarizeni.pdf,

Zprávou ze systematických návštěv – diagnostické ústavy [on-line]. 2013. s. 20;

dostupné z https://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/ochrana_osob/2013/NZ-26_2012-diagnosticke-ustavy.pdf či bodu 2.22 Standardů kvality péče o děti ve školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy a preventivně výchovné péče [on-line]. 2015. s. 32;

dostupné z http://www.nuv.cz/uploads/pracoviste_pro_certifikace/Standardy_kvality_pecce_o_deti.pdf.

Z telefonických hovorů pracovníce Kanceláře veřejného ochránce práv s Davidem dále vyplývalo, že v diagnostickém ústavu dochází k nepřiměřenému omezování práva dětí na telefonickou komunikaci. David má omezenou možnost používat svůj osobní telefon a zároveň i velmi omezenou možnost přijímat hovory zvenčí (na pevnou linku zařízení). Na jeho mobilní telefonní číslo se opakovaně nebylo možné dovolat (ani jednou z 5 pokusů v různých dnech), a to ani ve vymezené době osobního volna, kdy by děti měly mít své mobilní telefony k dispozici. To pak umocňuje skutečnost, že možnost telefonování dětem do zařízení je omezená, troufám si říct na minimum. Dětem mohou jejich rodiče a jiné osoby blízké telefonovat pouze v rozmezí od 20:00 do 21:00 hod., a to na dvě telefonní čísla pro děti z celého zařízení. Dítě přitom může telefonovat denně pouze 5 minut (pozn.: tento čas se navíc sčítá, pokud dítě za den přijímá více hovorů). Osobní zkušenost s tím měla mimo jiné i pracovníce Kanceláře veřejného ochránce práv, která několikrát Davida v zařízení telefonicky kontaktovala.

Již předchozí veřejný ochránce práv konstatoval⁶², že dítě umístěné v ústavním zařízení „má mít možnost používat svůj vlastní mobilní telefon a mít k němu v podstatě neomezený přístup“. Ochranu osobního prostoru a soukromí dítěte v podobě užívání vlastního mobilního telefonu akcentují také Standardy kvality péče o děti ve školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy a preventivně výchovné péče.⁶³ Za akceptovatelné lze spatřovat omezení užívání v době společných aktivit či nočního klidu. Omezení na jednu a půl hodiny denně pokládám však za nepřijatelné. Je sice pravda, že ředitel zařízení je oprávněn v zájmu úspěšné výchovy převzít od dětí do dočasné úschovy cenné předměty a předměty ohrožující výchovu, zdraví či bezpečnost dětí⁶⁴, lze však stěžít tvrdit, že mobilní telefon představuje u všech dětí takovou věc. Navíc výklad toho, co je „nebezpečným či ohrožujícím předmětem“, musí být zásadně restriktivní, neboť se jím zasahuje nejen do vlastnického práva dítěte.⁶⁵ Z tohoto pohledu bude třeba volit vždy individuální, nikoli plošný přístup.

Pracovníci zařízení tato opatření odůvodňují zakotvením tohoto omezení ve vnitřním řádu zařízení, zdůrazňují však, že nemají oporu v zákoně. Byť jsem si vědom, že vícero zařízení pracuje s časovým vymezením doby pro využívání telefonu, takové vymezení by však mělo být co nejméně omezující. Domnívám se, že je nezbytné, aby ústavní zařízení dítěti umožnilo si zachovat alespoň určité jistoty. Jednou z nich může představovat právě možnost pravidelně a bez větších omezení komunikovat s osobami dítěti blízkými.

62 V souladu se Zprávou ze systematických návštěv školských zařízení pro výkon ústavní výchovy a ochranné výchovy [on-line]. 2011. s. 92–93;

dostupné z https://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/ochrana_osob/2012/2012_skolska-zarizeni.pdf.

63 Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků. *Standardy kvality péče o děti ve školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy a preventivně výchovné péče* [on-line]. 2015. 62 s.;

dostupné z http://www.nuv.cz/uploads/pracoviste_pro_certifikace/Standardy_kvality_pece_o_deti.pdf; (dále také „Standardy“).

64 V souladu s § 23 odst. 1 písm. g) zákona o výkonu ústavní výchovy.

65 Viz KŘÍSTEK, Adam. *Zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a o preventivně výchovné péči. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2017. s. 162. ISBN 978-80-7552-821-6.

Ředitel zařízení pochybil, když Davidovi během jeho pobytu v zařízení neumožňuje používat vlastní mobilní telefon více než jednu a půl hodinu denně, a přijímat hovory zvončí v maximální délce trvání 5 minut denně, nadto v rozmezí pouze od 20:00 do 21:00 hod. Považuji za nesprávné, že dané opatření je plošnou praxí zařízení.

D. Informace o dalším postupu

Zprávu zasílám starostovi Úřadu městské části Brno-střed a řediteli Dětského diagnostického ústavu Hradec Králové a podle ustanovení § 18 odst. 1 zákona o veřejném ochránci práv žádám, aby se ve lhůtě 30 dnů od jejího doručení vyjádřili ke zjištěným pochybením a informovali mě o přijatých opatřeních k nápravě. Zpráva shrnuje mé dosavadní poznatky, které mohou být podkladem pro závěrečné stanovisko podle ustanovení § 18 odst. 2 zákona o veřejném ochránci práv.

Zprávu zasílám rovněž stěžovateli.

Brno 27. února 2019

JUDr. Stanislav Křeček v. r.
zástupce veřejné ochránkyně práv
(zpráva je opatřena elektronickým podpisem)